

Lech Kalinowski

PROFESOR ANNA RÓŻYCKA BRYZEK

Wpolskiej historii sztuki po drugiej wojnie światowej osobne miejsce przypada Profesor Annie Różyckiej Bryzek, a dzieje się tak zarówno ze względu na reprezentowaną przez Nią specjalizację, którą jest historia sztuki bizantyńskiej i bizantyńskoruskiej, jak też dzięki Jej wybitnej osobowości naukowej.

Drogę do historii sztuki rozpoczęła Anna Różycka Bryzek na Wydziale Filozoficznym Uniwersytetu Jagiellońskiego studiami z zakresu filologii angielskiej, odbytymi w latach 1946–1951, a zakończonymi – po przedłożeniu pracy *Ruskin as a Critic of Art* – stopniem magistra anglistyki. Podjęte równoległe studia z historii sztuki w Zakładzie Historii Sztuki UJ oraz rozpoczęta wówczas praktyka zawodowa w Muzeum Narodowym w Krakowie na różnych stanowiskach: od tzw. służby oświatowej, przez asystenturę, do adiunktury w Dziale Malarstwa Europejskiego, otworzyły Jej dostęp do znakomitych dzieł malarstwa włoskiego przechowywanych w Zbiorach Czartoryskich. Wrażliwość na wartości kolorystyczne prymitywów włoskich XIV i XV wieku, z którymi przypadło Jej wtedy obcować na co dzień, zaowocowała w roku 1961 współautorstwem i redakcją naukową katalogu *Malarstwo włoskie XIV i XV wieku*, towarzyszącego wystawie pod tym tytułem zorganizowanej w Krakowie. Katalog ten oraz wiele artykułów analityczno-atrybucyjnych wprowadziły Annę Różycką Bryzek w krąg wytrawnych znawców przedmiotu nie tylko w Polsce.

Na skalę europejską ważnym osiągnięciem było studium o odkrytych pod koniec II wojny światowej malowidłach ściennych w kościele Sancta Maria di Castelseprio koło Mediolanu, łączonych zarówno z Bizancjum, jak też ze sztuką zachodnioeuropejską. Obok badań i stwierdzeń Kurta Weitzmanna, André Grabara i Meyera Schapiro, rozprawa Anny Różyckiej Bryzek (1962) jest czołowym opracowaniem stylu i ikonografii tego znakomitego dzieła końca pierwszego tysiąclecia, wskazującym na związki ze sztuką średniobizantyńską i późnokarolińską.

Uczennica z wyboru Wojśława Molè, który w roku 1962 objął w Studium Słowiańskim UJ stworzoną dla Niego Katedrę Historii Sztuki Bizantyńskiej u Słowian, reaktywowaną po wojnie w Zakładzie, potem Instytucie Historii Sztuki UJ, pod Jego kierunkiem uzyskała w roku 1961 doktorat nauk humanistycznych w zakresie historii sztuki na podstawie rozprawy *Bizantyńsko-ruskie malowidła ścienne w kaplicy Świętokrzyskiej na Wawelu*, drukowanej w *Studiach do dziejów Wawelu* III, 1968. Odtąd

jako najwybitniejsza z uczennic i uczniów Molègo, przyjąwszy w roku 1978 etat w Instytucie Historii Sztuki UJ, zaznaczyła się i wyróżniła licznymi pracami o malarstwie bizantyńskim ikonowym i ściennym, a przede wszystkim o bizantyńsko-ruskich freskach w Krakowie (1968), kolegiacie w Wiślicy (1965), kaplicy Świętej Trójcy na zamku w Lublinie (1972, 1975, 1976, 1977, 1983, 1999, 2000), kolegiacie, dziś katedrze w Sandomierzu (1981), na zamku w Trokach (1987), a także w Posadzie Rybotyckiej (1986).

Rozległe i szczegółowe studia nad malarstwem bizantyńsko-ruskim na ziemiach średniowiecznej Polski pozwoliły Jej odrzucić sugerowaną przez Celinę Osieczkowską tezę o polskiej szkole malarstwa bizantyńskiego i określić je jako przerzut oraz import stylu i ikonografii malarstwa cerkiewnego do wnętrz gotyckich kościołów polskich.

Równolegle, dzięki wnikliwej znajomości sztuki bizantyńskiej, malarstwa ikonowego i ikonografii, trafnie dostrzegła i, wspólnie z Jerzym Gadomskim, wykazała pochodzenie artystyczne, bizantyńsko-włoskie, naszego narodowego palladium, jakim jest cieszący się wyjątkowym kultem obraz Czarnej Madonny, Matki Boskiej Częstochowskiej.

Wszystkie prace Anny Różyckiej Bryzek wyróżniają się głęboką wiedzą historyczną, szczegółową analizą ikonograficzną, wnikliwością i trafnością rozpoznania stylistycznych oraz wzorową metodą.

Habilitację uzyskała w roku 1983 na podstawie książki *Bizantyńsko-ruskie malowidła w kaplicy zamku lubelskiego* (Warszawa 1983). W latach 1983–1987 i 1991–1992 pełniła funkcję wicedyrektora, a w latach 1993–1996 – dyrektora Instytutu Historii Sztuki, nie szczędząc ani czasu, ani sił w trudnym okresie przenoszenia siedziby Instytutu z Collegium Maius do Collegium Iuridicum. Równocześnie przez wiele lat kierowała podyplomowym studium muzeologicznym i nieprzerwanie prowadziła wykłady oraz seminaria magisterskie i doktorskie w Zakładzie Historii Sztuki Średniowiecznej Instytutu Historii Sztuki UJ. Na koniec w roku 1989 objęła kierownictwo utworzonego dla Niej Zakładu Historii Sztuki Bizantyńskiej w Instytucie Historii Sztuki UJ. Z biegiem lat w wyniku intensywnej działalności nauczycielskiej potrafiła wykształcić grono młodych historyków sztuki bizantyńskiej o europejskim statusie. Prowadzone przez Nią wykłady i seminaria na temat sztuki cerkiewnej w ten sposób zapewniły na tym polu trwałość szkole krakowskiej.

Wszechstronnym osiągnięciom naukowym i dydaktycznym towarzyszyły dokonania organizacyjne w kraju i za granicą, jak inicjatywa i kierownictwo prac nad korpusem malarstwa ikonowego XIV i XV wieku na ziemiach Małopolski, prowadzone w ramach Komisji Teorii i Historii Sztuki PAN (1971), redakcja katalogu wystaw *Tysiąc lat sztuki polskiej* w Paryżu (Petit Palais, 1969) i Londynie (Royal Academy, 1970), a także udział w międzynarodowych kongresach: w XII Międzynarodowym Kongresie Historii Sztuki w Budapeszcie (1969), w V Kolloqium der Arbeitsgruppe für byzantinische und osteuropäische Kunst des Mittelalters, Martin Luther Universität, Halle-Wittenberg (1978), w VI Internationalem Byzantinistenkongresse, Wien (1981), w Międzynarodowym Sympozjum w Tessalonikach (1994) i Międzynarodowym Kongresie Bizantyńskich Studiów w Kopenhadze (1996), ostatnio zaś redakcja wspólnie z Maciejem Salomonem założonego wydawnictwa STUDIA BIZANTINO-SLAVICA.

Zasłużona w Komisji Teorii i Historii Sztuki Polskiej Akademii Nauk na polu realizacji planów naukowo-badawczych nad korpusami sztuki średniowiecznej w Małopolsce oraz w Komitecie Redakcyjnym, wydawanego najpierw przez Komisję Teorii i Historii Sztuki PAN, a potem przez Komisję Historii Sztuki Polskiej Akademii

Umiejętności rocznika *Folia Historiae Artium*, w roku 1992 wybrana została na członka korespondenta Polskiej Akademii Umiejętności.

W czterdziestopięciolecie rozpoczęcia pracy i działalności naukowej przez Profesor Annę Różycką Bryzek, Uczniowie, Koledzy i Przyjaciele składają Jej z najserdeczniejszymi życzeniami zdrowia i dalszej tak owocnej pracy na polu historii sztuki bizantyńskiej niniejszy tom rozpraw, prosząc o jego przyjęcie jako wyraz głębokiej wdzięczności i wysokiego uznania.